

Agnieszka Klimska, Marcin Klimski

Sprawozdanie z IV Ogólnopolskiej Konferencji z cyklu "Człowiek i świat : wymiary odpowiedzialności" pt. "Podmiotowość w perspektywie ekofilozoficznej"

Studia Ecologiae et Bioethicae 8/1, 276-279

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Sprawozdanie z IV Ogólnopolskiej Konferencji z cyklu „Człowiek i świat – wymiary odpowiedzialności” pt. *Podmiotowość w perspektywie ekofilozoficznej*

Dnia 14 maja 2010 roku w Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie odbyła się IV Ogólnopolska Konferencja z cyklu „Człowiek i świat – wymiary odpowiedzialności”. W tym roku Zakład Etyki APS i Zakład Filozofii Moralnej i Bioetyki UMK w Toruniu przedmiotem obrad uczynił temat *Podmiotowość w perspektywie ekofilozoficznej*. Otwarcia konferencji dokonał Jego Magnificencja Rektor dr hab. Jan Łaszczyk, prof. APS, który serdecznie powitał zgromadzonych i przekazał organizatorom wyrazy uznania dla przygotowanego przedsięwzięcia.

Pierwszą część konferencji stanowiła sesja plenarna rozpoczęta referatem prof. dr. hab. Włodzimierza Tyburskiego pt. „Podmiot – przedmiot w perspektywie etyki środowiskowej”. Prelegent podjął refleksję ekofilozoficzną dotyczącą trudnej sytuacji, w jakiej na skutek rozwoju cywilizacyjnego znalazł się człowiek i biosfera. W tym kontekście wskazał na doniosłość odpowiedzialności – jednej z ważniejszych wartości współczesnego świata zwłaszcza w wymiarze odpowiedzialności za kondycję świata przyrody. Następnie prof. W. Tyburski wychodząc od genezy i dokonań etyki środowiskowej przeszedł do zagadnienia podmiotowości. Profesor zaznaczył, że etyka środowiskowa jako autonomiczna dziedzina dociekań filozoficznych ma wyraźnie ukształtowany przedmiot zainteresowania, swoją metodologię oraz aparaturę pojęciową. Obok ambicji teoretycznych ma ambicje praktyczne. Z tego powodu, w ocenie prelegenta, (...) *etyka środowiskowa zdobyła już prawo obywatelstwa wśród innych dyscyplin filozoficznych lokujących się na pograniczu humanistyki i przyrodoznawstwa*. W odpowiedzi na postępującą degradację środowiska przyrodniczego i wynikające z tego konsekwencje stawia sobie dwa zadania, po pierwsze, obronę środowiska naturalnego przed destrukcyjnymi działaniami ludzkimi, po drugie, obronę człowieka jako jednostki i gatunku *homo sapiens* przed powodowanymi przez niego samego zagrożeniami. Profesor W. Tyburski zwrócił także uwagę na fakt, iż po dynamicznym rozwoju etyki środowiskowej nastąpiła obecnie pewna stagnacja, zwłaszcza w sferze refleksji teoretycznej. Zdaniem autora referatu wynika to między innymi z nazbyt dużej ilości sporów podejmowanych w ramach różnych odłamów etyki środowi-

skowej i ich krytyki. Przykładem takiej sytuacji jest krytyka ze strony reprezentantów indywidualistycznej wersji etyki środowiskowej poglądów holistycznej jej wersji. W swoim wystąpieniu prof. W. Tyburski przedstawił etykę holistyczną i biocentryczną w opozycji do antropocentryzmu. W tym świetle ukazał następnie dyskusję, jaka jest podejmowana w ramach różnych stanowisk etyki środowiskowej dotyczącą różnic w definiowaniu podmiotu moralnego i przedmiotu moralności oraz wynikające z tego konsekwencje w postulatach praktycznych.

Jako drugi w tej sesji głos zabrał prof. APS dr hab. Krzysztof Wielecki. Przedstawił zgromadzonym referat na temat: „Podmiot – środowisko – podmiotowość”. Prelegent wyszedł z założenia, że w sensie ontycznym człowiek (zwłaszcza niemowlę) niewiele różni się od świata przyrody. Następnie zaprezentował koncepcję człowieka rozdwojonego (*homo duplex*) Emila Durkheima cytując, iż (...) *człowiek z natury jest bydłem, które kieruje się popędami*. Oznacza to, że nie istnieje podmiotowość człowieka obok czy w separacji do podmiotowości zwierząt. Zdaniem prof. K. Wieleckiego podmiotowość jest wyborem na rzecz idei dobra, jest wartością i wyzwaniem do poszanowania własnej i cudzej podmiotowości, jest także rozwojem. Dlatego odpowiedzialność za podmiotowość świata jest wyzwaniem współczesności.

Sesję plenarną zakończył wygłoszony przez Prorektor prof. APS dr hab. Helenę Ciążelę referat pt. „Podmiotowość a problemy globalne”. Podejmując kwestię podmiotowości prelegentka skoncentrowała się na opozycji pomiędzy sprawczym i moralnym jej rozumieniu. Następnie zdefiniowała oba typy podmiotowości. Podmiotowość w sensie sprawczym oznacza zdolność jednostki i zbiorowości ludzkiej do przekształcania rzeczywistości zgodnie ze swoimi celami, natomiast w sensie moralnym jest rozumiana jako zdolność podejmowania odpowiedzialności przez jednostkę i zespoły ludzkie za własne działania. Ukazując rozwój zagadnienia podmiotowości prof. H. Ciążela przyznała, że filozofia nie nadąża za życiem. *Podmiot moralny będący przedmiotem analiz etyki normatywnej zdaje się nie obejmować zakresu swojej refleksji problemów stojących przed Europejczykiem czy po prostu człowiekiem jako podmiotem sprawczym (...)*. Zdaniem prelegentki to zintegrowana wspólnota ludzka jest podmiotem odpowiadającym na wyzwania jakimi są takie problemy globalne jak: przyrost ludności, głód, wzrost ubóstwa, narastający deficyt wody pitnej czy zanieczyszczenie środowiska naturalnego i wynikające z tego konsekwencje. W obliczu tych zagrożeń za niepokojący należy uznać brak przejścia od teorii do praktyki. Jak podkreśla prof. H. Ciążela nawet międzynarodowe organizacje o precyzyjnie wyznaczonych zadaniach okazują się zazwyczaj niezdolne do podejmowania radykalnych praktycznych działań. Podmiotowość moralna nie nadąża obecnie za podmiotowością sprawczą. Wynika to bardziej z mechanizmów ignorowania relacji między sprawczością a odpowiedzialnością niż z braku rozpoznania moralnego kontekstu działania. Dlatego problem podmiotowości w świetle pro-

blemów globalnych wymaga poważnej refleksji, przede wszystkim w wymiarze moralnym. Uwieńczeniem sesji plenarnej była dyskusja, kontynuowana podczas przerwy kawowej.

Drugą część konferencji stanowiły obrady w tematycznych sekcjach. W sekcji I – *Ekofilozofia a dualizm podmiotowo – przedmiotowy* wygłoszono następujące referaty:

- „Granica pomiędzy człowiekiem a światem w ujęciu psychologii ekologicznej Jamesa J. Gibsona – analiza interdyscyplinarna” – Dawid Lubiszewski;
- „W stronę naturalizacji fenomenu człowieka – ewolucyjna konstrukcja ludzkiej podmiotowości” – Jolanta Rypień;
- „Naturalizacja czy eliminacja podmiotowości we współczesnej biologii ewolucyjnej?” – Anna Marek-Bieniasz;
- „Dyskusja nad problemem kręgów podmiotowości ekofilozoficznej w holizujących kierunkach filozofii ekologii” – Zofia Migus-Bębnowicz;
- „Podmiot zredukowany czy rozszerzony? Perspektywa filozoficzno – kognitywistyczna” – Wioletta Dziarnowska.

Sekcję II – *Istota żywa a podmiot – kręgi podmiotowości* stanowiły następujące referaty:

- „Etyczne konsekwencje odprzedmiotowania zwierząt” – Dariusz Liszewski;
- „Prawa zwierząt: kryteria bycia istotą moralną” – Paweł Pasieka;
- „Etyczna podmiotowość zwierząt. Dwa rodzaje potencjalności, a kryterium P. Singera” – Urszula Zaorska;
- „Wszystkie zwierzęta (i rośliny) są równe, czyli o ekologicznej antyutopii” – Krzysztof Bondyra;
- „Veganizm. Idea, koncepcje, życiowy wybór, moralna odpowiedzialność” – Jan Kruszyński;
- „Przyroda – podmiot czy przedmiot przeżycia estetycznego?” – Małgorzata Liszewska.

W sekcji III – *Świadomość i edukacja ekologiczna* zaprezentowano takie tematy, jak:

- „Jakie możliwości filozofowania na temat ekologii daje edukacja geograficzna w szkole?” – Teresa Sadoń-Osowiecka;
- „Realizacja strategii edukacji dla zrównoważonego rozwoju wśród społeczności lokalnych w Polsce” – Ligia Tuszyńska, Piotr Mazowiecki-Kocyk;
- „Odpowiedzialność a realizacja idei zrównoważonego rozwoju” – Adam Kowalak;
- „Świadomość ekologiczna jako element współczesnych umiejętności ascetycznych” – Katarzyna Łukaszewska;
- „Wokół idei *słomianego podmiotu*. Prowokacje Johna Graya” – Piotr Domeracki.

- W ostatnią – IV sekcji – *Podmiotowość moralna a ekofilozoficzna* przedstawiono następujące referaty:
- „Tożsamość podmiotu globalnego” – Marcin Leźnicki;
- „Odpowiedzialność indywidualna a zastój społeczny” – Barbara Krygier;
- „Albert Schweizer – kategoria odpowiedzialności w relacji człowiek – zwierzę” – Agnieszka Raniszewska-Wyrwa;
- „Ekologia człowieka – pedagogiczne implikacje” – Edyta Wolter;
- „Autonomia świata a podmiotowość człowieka w ekoteologii” – Jarosław Horowski;
- „Próba konstytucji podmiotowości moralnej z perspektywy fenomenologii transcendentnej E. Husserla” – Andrzej Ryk;
- „Wrażliwość ekologiczna w przyśpieszającym świecie” – Mateusz Kucz.

Po obradach w sekcjach nastąpiła przerwa obiadowa, po której uczestnicy konferencji zostali zaproszeni na ostatnią część sympozjum – dyskusję panelową. Przewodni temat dyskusji stanowiło następujące pytanie: *Podmiotowość ekofilozoficzna – ekologiczna czy filozoficzna?* Podsumowaniem tego przedsięwzięcia były dwa końcowe referaty. Pierwszy, na temat: „Natura podmiotu a kultura” wygłosiła prof. APS dr hab. Anna Drabarek, natomiast drugi pt. „Ekologiczne implikacje myślenia o podmiotowości i odpowiedzialności” przedstawiła prof. SGGW dr hab. Krystyna Najder-Stefaniak.

Zaprezentowana podczas konferencji tematyka okazała się bardzo zróżnicowana, a przez to niezwykle interesująca, co pozwoliło na wymianę stanowisk pomiędzy reprezentantami licznych polskich ośrodków akademickich i owocną dyskusję z uczestnikami.